

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: „Programy rozwoju obszarów wiejskich – wciąż pierwsza pomoc, czy już oznaki zdrowienia?”

(opinia z inicjatywy własnej)

(2016/C 013/14)

Sprawozdawca: Tom JONES

Współsprawozdawca: Joana AGUDO I BATALLER

Dnia 22 stycznia 2015 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie:

„Programy rozwoju obszarów wiejskich – wciąż pierwsza pomoc, czy już oznaki zdrowienia?”

(opinia z inicjatywy własnej).

Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię dnia 13 lipca 2015 r.

Na 510. sesji plenarnej w dniach 16–17 września 2015 r. (posiedzenie z dnia 17 września 2015 r.) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 192 do 3 (10 osób wstrzymało się od głosu) przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1. EKES z zadowoleniem przyjmuje ciągłe zaangażowanie UE, państw członkowskich i regionów w mierzenie się z niektórymi wyzwaniami, przed którymi stoją obszary wiejskie, poprzez szeroko zakrojony program rozwoju obszarów wiejskich. Odnotowuje wysiłki Komisji i pracowników rządów zmierzające do opracowania i przyjęcia nowego programu. Niemniej, biorąc pod uwagę prawdziwy kryzys, w obliczu którego znalazło się wiele obszarów wiejskich będących w niekorzystnym położeniu, rozczarowuje opóźnienie przedłożenia, zatwierdzenia i rozpoczęcia tego programu w niektórych państwach i regionach. Zalecamy zatem, aby Komisja, wraz z władzami państwowymi i regionalnymi, zleciła niezależny przegląd tego procesu w celu uniknięcia kolejnych opóźnień programu w przyszłości.

1.2. Sukces programu rozwoju obszarów wiejskich zależy od skuteczności zasady partnerstwa. Zasadnicze znaczenie ma współdzielenie odpowiedzialności za program między publicznymi i prywatnymi zainteresowanymi stronami, partnerami społecznymi oraz NGO, na podstawie obowiązków traktatowych i innych zobowiązań. EKES zauważa, że wystąpiła poprawa zaangażowania w stosunku do poprzednich programów, jednak poziom partnerstwa wciąż jest różny w całej UE.

1.3. Rola komitetów monitorujących musi być przejrzysta. Członkowie muszą być skuteczni w kontrolowaniu celów i mieć dostęp do wytycznych finansowych. Skład komitetów powinien obejmować jak najszerszy wachlarz podmiotów i w stosownych przypadkach móc odzwierciedlać grupy interesów.

1.4. Zgodnie z rozporządzeniem (UE) nr 1303/2013, zwłaszcza jego art. 5, dotyczącym partnerstwa i zarządzania, Komitet uważa, że Komisja powinna monitorować sposób stosowania rozporządzenia w trakcie przygotowywania umów o partnerstwie i wdrażania programów, w tym poprzez udział w komitetach monitorujących.

1.5. Komitet pozytywnie ocenia zakres programów oparty na potrzebach i priorytetach lokalnych oraz coraz intensywniejsze wykorzystywanie modelu rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, służącego bardziej integracyjnemu zaangażowaniu społeczności lokalnych. Należy upowszechniać najlepsze wzorce skutecznych działań w zakresie wykorzystania tego modelu.

1.6. Ograniczenia budżetowe implikują uzupełniającą i niepowielającą rolę względem pozostałej części budżetu WPR. Zalecamy maksymalne wykorzystanie współfinansowania rządowego, prywatnego i dobrowolnego, wraz z usprawnieniem procedury dla wnioskodawców. Instytucje zarządzające powinny ułatwiać dostęp do funduszy polityki spójności i innych europejskich funduszy inwestycyjnych, ilekroć projekty spełniają szersze kryteria.

1.7. Jak już stwierdził EKES⁽¹⁾, 15 państw członkowskich przeniosło fundusze z dopłat bezpośrednich do programów rozwoju obszarów wiejskich, natomiast 5 innych państw członkowskich przekazało środki z drugiego do pierwszego filaru. Choć obie opcje są prawnie uzasadnione, jako że zezwalają na nie współprawodawcy, nie reprezentują jednak tej samej wartości, ponieważ celem programów rozwoju obszarów wiejskich jest bardziej zrównoważony rozwój terytorialny w poszczególnych regionach UE. Zaleca się przeprowadzenie badania spójności i skuteczności tego rodzaju elastyczności, w tym jej wpływu na konkurencyjność na jednolitym rynku.

1.8. Priorytety w zakresie wydatków znacznie się różnią w poszczególnych państwach i regionach. W niniejszej opinii podkreśla się znaczenie zrównoważonego rozwoju działalności gospodarczej, środowiska naturalnego i sprawiedliwości społecznej, z silnym naciskiem na wartość dodaną dla zasobów wiejskich. Zalecamy, aby Komisja przeprowadziła ocenę postępów w realizacji celów dotyczących powyższych priorytetów, respektując istniejące zobowiązania. Władze powinny móc dokonywać dostosowań, tak aby nowe projekty mogły prowadzić do skutecznego wdrożenia programu i przyczynić się do wyciągania wniosków z myślą o przyszłych ramach polityki obszarów wiejskich.

1.9. Istnieje poważna obawa, że programy rozwoju obszarów wiejskich nie będą zdolne do zapewnienia większej spójności terytorialnej. Obszary bardziej oddalone i mające niewielkie znaczenie gospodarcze, znajdujące się zarówno w obrębie, jak i pomiędzy państwami i regionami, są pozbawione potencjału strukturalnego do wykorzystania dostępnych środków i wsparcia. Konieczne są dalsze ukierunkowane zasoby w dłuższym okresie, w tym transgraniczna opieka mentorska, partnerstwo, budowanie zdolności w zakresie struktur doradztwa oraz innowacyjnych pożyczek i inwestycji dla przedsiębiorstw prywatnych i społecznych.

1.10. Respektuje się uznany już model LEADER, a finansowane przez KE sieci rozwoju obszarów wiejskich zachęca się do dalszego rozpowszechniania dobrych praktyk.

1.11. W programach wyraźnie można zauważyć silny nacisk na utrzymanie miejsc pracy i tworzenie nowych możliwości zatrudnienia na obszarach wiejskich, a także na znaczenie inwestycji, wymiany wiedzy, szkolenia, wsparcia mentorskiego i zacieśnienia więzów z ośrodkami badawczymi. Istotne są środki zachęcające młodzież do poszukiwania dla siebie przyszłych perspektyw na obszarach wiejskich, a także środki pomagające w integracji wszystkich tych osób, które mają szczególne trudności lub są niepełnosprawne fizycznie czy też umysłowo. Kluczowe znaczenie mają zachęty finansowe wspierające wymianę pokoleń. Ponadto wiejskie szkoły i uczelnie potrzebują ściślejszego powiązania zarówno z tradycyjnymi, jak i zmieniającymi się potrzebami w zakresie umiejętności na swoich obszarach.

1.12. Należy podjąć kwestię planowania sukcesji, łącząc oferowane przez program rozwoju obszarów wiejskich możliwości testowania modeli biznesowych z krajowymi i regionalnymi przepisami w dziedzinie transferów aktywów. Zachęca się do mobilności pracowników, o ile towarzyszą jej wysokiej jakości szkolenia i przestrzeganie praw pracowniczych.

1.13. Należałoby konkretnie skupić uwagę na wkładzie kobiet w skuteczną realizację programu i ten wkład wesprzeć. Ich rola ma zasadnicze znaczenie dla zagwarantowania, że mieszkańcy obszarów wiejskich na nich pozostaną, nie tylko poprzez dywersyfikację i przetwarzanie produktów rolnych, lecz również poprzez współpracę na rzecz lokalnego rozwoju terytorialnego w celu stworzenia możliwości prowadzenia działalności rzemieślniczej i agroturystycznej; ponadto działalność kobiet jest istotnym czynnikiem innowacji.

1.14. Z zadowoleniem przyjmuje się środki mające na celu poprawę środowiska, jego ekosystemów i krajobrazów kulturowych. Wsparcie na rzecz właściwie oznakowanych produktów lokalnych, turystyki wiejskiej oraz niewielkich systemów energii odnawialnej prowadzonych przez społeczności lokalne powinno przynieść zrównoważone korzyści z punktu widzenia gospodarki i społeczności. Rewitalizacja obszarów wiejskich może się dokonać tylko wtedy, gdy proces ten będą wspierały wydajne i rentowne gospodarstwa rolne i leśne oraz przedsiębiorstwa wiejskie. Trzeba będzie włożyć więcej wysiłku w poprawę zrozumienia między rolnikami i właścicielami lasów produkującymi żywność lub surowce odnawialne oraz dobra środowiskowe i rekreacyjne a konsumentami reprezentującymi coraz bardziej zróżnicowane obywatelstwo europejskie.

⁽¹⁾ Raport informacyjny w sprawie przepisów wykonawczych WPR, EESC-2015-01409.

1.15. Przeciwdziałanie wpływowi zmiany klimatu na rolnictwo i leśnictwo, i *vice versa*, należy do priorytetów programów. Z zadowoleniem przyjmuje się projekty dotyczące wychwytywania dwutlenku węgla, poprawy jakości wody i gleby, ograniczenia emisji, wzbogacania ekosystemów i rozwijania gospodarki o obiegu zamkniętym. Poprawa musi być długoterminowa i powinna być mierzona naukowo na przestrzeni kilku programów rolno-środowiskowych i innych oraz musi być powiązana z produkcją.

1.16. Walka z niesprawiedliwością społeczną zależy od szerzej zakrojonych funduszy i polityk rządowych i unijnych, w tym od zapewnienia lepszych usług internetowych, transportowych i edukacyjnych.

1.17. Odnowienie wsi pod względem ekonomicznym i z punktu widzenia życia społeczności ma zasadnicze znaczenie i programy rozwoju obszarów wiejskich powinny również zostać zbadane pod kątem tego, czy sprzyjają włączeniu wszystkich mieszkańców tych obszarów. Zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego i działalność przedsiębiorstw mają żywotne znaczenie dla trwałości obszarów wiejskich.

2. Wprowadzenie

2.1. Obszary wiejskie Europy są życiodajną siłą dla wszystkich obywateli europejskich, nie tylko dla tych, którzy na nich mieszkają i pracują. Zapewniają bezpieczne dostawy żywności, drewna, minerałów i wody. Zapewniają też różnorodność siedlisk, energię ze źródeł odnawialnych, dostęp do terenów rekreacyjnych, krajobrazy historyczne, różne rodzaje rzemiosła, a przede wszystkim ludzi o wielu umiejętnościach i różnorodnej kulturze. Około 115 milionów (23 %) obywateli UE klasyfikuje się jako mieszkających na obszarach wiejskich.

2.2. Istnieje jednak duże zróżnicowanie obszarów wiejskich pod względem dobrobytu gospodarczego i spójności społecznej. Niektóre są zamożne i dynamiczne, inne słabe, wyludniające się i podzielone. Wiele cechuje bogactwo atutów i ubóstwo finansowe, skromne zaludnienie i ograniczony dostęp do infrastruktury publicznej. Jest to prawdą szczególnie w odniesieniu do bardziej oddalonych i górzystych regionów i wysp. Siła przyciągania nowoczesnej gospodarki i działalności społecznej do miast i miasteczek jest nieubłagana. Sprawia ona, że bardzo trudno jest rządowi, szczególnie jeśli realizują niewłaściwe rozwiązania miejskie, zapewnić zrównoważony charakter wiejskich społeczności lokalnych. Mobilność i swobodne przemieszczanie się osób są podstawowymi zasadami Unii Europejskiej. Niemniej mają niezamierzone konsekwencje dla najuboższych regionów wiejskich, gdyż zbyt wielu ludzi, szczególnie młodych, wyjeżdża bezpowrotnie, spodziewając się lepszych perspektyw życiowych.

2.3. Europa potrzebuje wizji odbudowania zaufania do dobrej jakości życia na wsi, opartej na ekologicznym wroście gospodarczym, promowaniu gospodarki o obiegu zamkniętym, lepszym zrozumieniu potrzeb społeczności i inteligentniejszych usługach wsparcia. Celem niniejszej opinii jest zastanowienie się, dlaczego istnieje zmienność współczynników powodzenia i jakie są perspektywy prawdziwej poprawy w trakcie nowego programu finansowania. Czy wyciąga się wnioski dla trzech filarów zrównoważonego rozwoju, sprawiedliwości gospodarczej, środowiskowej i społecznej? Czy istnieje prawdziwe poczucie odpowiedzialności i partnerstwa wśród wszystkich zainteresowanych stron?

3. Uwagi ogólne

3.1. Państwa członkowskie i regiony wprowadzają liczne środki przywracające równowagę szans gospodarczych na wsi i w mieście oraz stabilizujące spójność społeczną, a UE, poprzez pierwszy (rozporządzenie (UE) nr 1307/2013) i drugi filar (rozporządzenie (UE) nr 1305/2013) WPR, a także poprzez swoje fundusze strukturalne i fundusz spójności, podejmuje ciągłe starania o odwrócenie niekorzystnej tendencji, choć z ograniczonym i zmiennym powodzeniem. Bieżące wsparcie UE dla rozwoju obszarów wiejskich, finansowane przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), ustanowiony w rozporządzeniu (UE) nr 1306/2013, jest szacowane przed przesunięciem środków między filarami na 95,6 mld EUR, co stanowi 23 % budżetu WPR.

3.2. Programy na lata 2014–2020 bazują na latach doświadczeń obejmujących wszystko to, co się sprawdziło i co się nie sprawdziło. Komisja wspiera Europejską Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa w celu promowania dobrych praktyk i innowacyjnych rozwiązań. EKES zaleca zintensyfikowanie tych prac na wszystkich poziomach. Najlepsze praktyki innych podmiotów finansujących także mogłyby posłużyć do wyciągnięcia wniosków.

3.3. Choć budżety są mniejsze niż niektóre inne budżety UE, mogą one być inteligentne i ulec rozszerzeniu o współfinansowanie ze źródeł rządowych i innych. Programy muszą być komplementarne względem zasobów pierwszego filaru i muszą być powiązane z innymi strumieniami finansowania, w odpowiednich przypadkach, w ramach sprawnej infrastruktury administracyjnej, która zapewnia wnioskodawcom szybką odpowiedź, a także opiekę mentorską ze strony agencji doradczych i lokalnych organów planujących.

3.4. Składniki programów są wystarczająco elastyczne i lokalne, aby bazować na rzeczywistych potrzebach społeczności lokalnych. Model LEADER z lokalnymi grupami działania przynosi współodpowiedzialność i pozytywne wyniki tam, gdzie grupy te są najwydajniejsze i najsukuteczniejsze. Wsparcie techniczne dla wszystkich zainteresowanych stron, uzupełnione o opiekę mentorską i szkolenia, ma kluczowe znaczenie we wszystkich projektach i inicjatywach.

3.5. Niemniej obszary znajdujące się w najbardziej niekorzystnym położeniu z trudem uzyskują rzeczywistą poprawę w wyniku programów krótkoterminowych, a to ze względu na brak zasobów biznesowych, słabą infrastrukturę, niedoświadczonych przywódców lokalnych i mniejszy dostęp do innych inwestycji. W imię lepszej spójności terytorialnej obszarom tym należy poświęcić większą uwagę, jak w ramach dawnego Celu 1 programów finansowanych z funduszy strukturalnych i funduszu spójności.

3.6. Komisja opublikowała nowe rozporządzenia finansowe na okres 2014–2020, które powinny zostać właściwie zrozumiane i wdrożone przez instytucje zarządzające oraz komitety monitorujące, bez zwiększania administracyjnego obciążenia dla wnioskodawców projektów. W tym względzie Europejski Trybunał Obrachunkowy w sprawozdaniach⁽²⁾ dotyczących okresu programowania 2007–2013 oraz ram prawnych na lata 2014–2020 przedstawił propozycje zmierzające do zapewnienia większych korzyści ekonomicznych.

3.7. Wystąpiło poważne opóźnienie procesu przygotowań i zatwierdzania wielu nowych programów, mimo obietnic uproszczenia. Jest to godne ubolewania z uwagi na opłakany stan wielu spośród najuboższych obszarów wiejskich i pragnienie, aby programy te pilnie przyczyniały się do walki z niskimi dochodami, bezrobociem młodzieży, słabą infrastrukturą publiczną i skutkami zmiany klimatu. Od maja 2015 r. około 57%⁽³⁾ programów regionalnych i państwowych nadal wymagało zatwierdzenia, choć jest nadzieja, że proces ten może zostać sfinalizowany do końca roku.

4. Konsultacje i zaangażowanie zainteresowanych stron

4.1. EKES podkreśla znaczenie wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego. Wskazuje na szczególne znaczenie art. 5 dotyczącego partnerstwa i wielopoziomowego zarządzania, w którym stwierdza się, że należy włączyć inne władze publiczne, partnerów gospodarczych i społecznych i inne podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie. Komisja powinna zatem monitorować sposób stosowania rozporządzenia w trakcie przygotowywania umów o partnerstwie i podczas wdrażania programów, w tym poprzez udział w komitetach monitorujących dla programów.

⁽²⁾ Sprawozdania specjalne nr 22/2014, 23/2014, 4/2015 i 5/2015.

⁽³⁾ Komisja Europejska – komunikat prasowy z dnia 26 maja 2015 r., *Adoption of a further 24 Rural Development Programmes to boost the EU farming sector and our countryside* [Przyjęcie kolejnych 24 programów rozwoju obszarów wiejskich mających pobudzić sektor rolny UE i naszą wieś].

4.2. W niniejszej opinii bada się poziom zaangażowania podczas przygotowywania programów rozwoju obszarów wiejskich, choć jej wnioski są ograniczone wskutek małej liczby i wąskiego zasięgu geograficznego zatwierdzonych programów. Zorganizowano trzy wysłuchania ⁽⁴⁾ oraz przygotowano kwestionariusz, który został szerzej rozpowszechniony. Pierwsze odpowiedzi wskazywały na zróżnicowany terytorialnie, lecz lepszy, dojrzały proces zaangażowania pomiędzy rządami a organizacjami pozarządowymi niż w przypadku poprzednich programów. Niemniej należałoby poczynić większe wysiłki w celu rozpowszechnienia dobrych praktyk w zakresie zaangażowania, w tym intensywniej korzystać z technologii komunikacyjnej do celów trwałego dialogu. Dialog jest silnie zróżnicowany w obrębie państw i regionów. Umowy o partnerstwie mogą mieć charakter raczej symboliczny, rozwój lokalny kierowany przez społeczność jest przyjęty tylko na niektórych obszarach, a rzeczywiste konsultacje z wszystkimi zainteresowanymi stronami kończą się bliżej początku niż końca całego procesu ⁽⁵⁾. Są dostępne przykłady dobrych praktyk i występują one często tam, gdzie podobne zaangażowanie doprowadziło do lepszych wyników w związku z innymi inicjatywami politycznymi ⁽⁶⁾.

4.3. Rządy samotnie nie mogą wprowadzić prawdziwej zmiany koniecznej do ożywienia obszarów wiejskich. Mogą zapewnić ramy prawne i planistyczne, demokratyczną odpowiedzialność, lepszą infrastrukturę publiczną i katalityczne finansowanie. Jednak to głównie przedsiębiorstwa prywatne, wykwalifikowani pracownicy oraz przedsiębiorstwa społeczne i wspólnotowe przynoszą efekty ludziom i środowisku. Aby chcieć zainwestować czas i zasoby, ludzie muszą mieć pewność, że wspólna wizja lepszej przyszłości obszarów wiejskich może zostać urzeczywistniona i nie będzie wstrzymywana przez nadmiar procedur administracyjnych.

4.4. Aby odnieść sukces, partnerzy gospodarczy i społeczni potrzebują zasobów umożliwiających im trwałe współdziałanie z ich członkami i rządami. Jako że plany zmieniają się i ewoluują, musi zaistnieć większe poczucie współodpowiedzialności za politykę i wdrażanie. Komitety monitorujące muszą mieć szeroką bazę członków, dobrze zorientowanych i zdolnych do skutecznej kontroli. EKES dąży do ułatwiania rozwoju lepszych modeli partnerstwa z partnerami obywatelskimi i społecznymi ⁽⁷⁾.

5. Udzielanie pierwszej pomocy czy długoterminowe uzdrowienie?

5.1. Nasze wysłuchania ⁽⁸⁾ w Brukseli i w północnej Walii potwierdziły, że programy zawierają cele dotyczące wyników. Programy te powinny być okresowo oceniane przez Komisję, komitety monitorujące oraz zainteresowane strony pod kątem rzeczywistego postępu i korzyści ekonomicznych. Należy też przeprowadzić badanie na temat tego, czy przeniesienie środków finansowych między filarami okazało się skuteczne, czy też przyczyniło się do większego zaburzenia równowagi geograficznej i do większych zakłóceń konkurencji.

5.2. Wskazano do zbadania trzy zagadnienia dotyczące rozwoju zrównoważonego: przedsiębiorczość i zatrudnienie, środowisko naturalne i włączenie społeczne.

Przedsiębiorczość i zatrudnienie

5.3. Chociaż budżet WPR zmniejsza się, rosną stawiane przez Komisję dodatkowe wymogi zgodności w odniesieniu do płatności dokonywanych w pierwszym filarze. Jest zatem konieczne, aby program rozwoju obszarów wiejskich wspierał inwestycje służące konkurencyjności rolnictwa i leśnictwa, m.in. poprzez produkty o większej wartości dodanej, ulepszony marketing, wzmocnione krótkie łańcuchy dostaw, identyfikację wizualną marki oraz wymianę wiedzy. Uniwersytety i szkoły wyższe mają do odegrania – poprzez partnerstwo i opiekę mentorską – istotną rolę w swoich regionach oraz we wspieraniu regionów znajdujących się w najbardziej niekorzystnym położeniu. Powinny współpracować z istniejącymi jednostkami doradztwa dla rolników i obszarów wiejskich w celu pozyskiwania funduszy UE przeznaczonych na badania

⁽⁴⁾ W dniu 13 kwietnia w Brukseli, 21 maja w Bangor w północnej Walii i 9 czerwca 2015 r. w Helsinkach.

⁽⁵⁾ Opinia w sprawie oceny konsultacji Komisji Europejskiej z zainteresowanymi stronami (Dz.U. C 383 z 17.11.2015, s. 57).

⁽⁶⁾ W Walii procesy konsultacyjne osiągnęły dojrzałość, która wciąż się umacnia, a bierze się to ze zobowiązania konstytucyjnego zawartego w walijskiej ustawie o decentralizacji, która promuje zrównoważony rozwój i przewiduje działanie w partnerstwie z sektorem wolontariatu.

⁽⁷⁾ Art. 11 traktatu lizbońskiego i deklaracja ryska Platformy Społecznej z marca 2015 r.

⁽⁸⁾ Zob. przypis 4.

naukowe, tak aby zaspokajać konkretne potrzeby lokalne. Program rozwoju obszarów wiejskich powinien być pomostem między wnioskodawcami a Europejskim Funduszem Inwestycyjnym i programem „Horyzont 2020”, pomagając nauce w tworzeniu zastosowań dla gospodarstw i wsi. Choć szkoły nie są bezpośrednio finansowane przez program rozwoju obszarów wiejskich, istnieje dla nich wyraźna rola, szczególnie na obszarach wiejskich, polegająca na zaspokojeniu odpowiednich potrzeb biznesowych przyszłych pokoleń. Dni otwarte w gospodarstwach, doświadczenie zawodowe i przyuczenie do zawodu uzyskane w innych programach finansowania mają kluczowe znaczenie dla inspirowania dobrze wykształconej siły roboczej⁽⁹⁾. Szkolenie, formalne i nieformalne, musi być zawodowe, związane z działalnością gospodarczą i lokalne, jeżeli to możliwe⁽¹⁰⁾.

5.4. Rolnictwo i leśnictwo funkcjonują w dynamicznym środowisku gospodarczym, charakteryzującym się globalizacją, szybkim postępem technologicznym i rosnącymi wymaganiami społecznymi. Innowacje to zasadniczy klucz do utrzymania wydajności i konkurencyjności rolników i właścicieli lasów. Nowo utworzone europejskie partnerstwa innowacyjne na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa są cennym narzędziem, które musi być wdrożone szybko i szeroko. Potrzebne są usprawnione warunki finansowania służące mobilizacji innowacji i ułatwieniu ich wprowadzania.

5.5. Gwarancja dla młodzieży i podobne programy muszą być związane na obszarach wiejskich z inicjatywami programu rozwoju obszarów wiejskich, tak aby istniały nadzieje na postępy i ambicje. Zasadnicze znaczenie ma wsparcie inwestycji oraz szkoleń podejmowanych przez młodych rolników i nowe podmioty. Ważnym priorytetem muszą być projekty służące wspieraniu i zatrzymaniu ludzi młodych na obszarach wiejskich. Młodych ludzi należy zachęcać do przyjęcia odpowiedzialności za środki opracowane z myślą o tym, by im pomóc. Obszary wiejskie potrzebują lepszych ram planowania sukcesji⁽¹¹⁾, które będą sprawiedliwe pod względem prawnym i dostępne oraz będą stymulowały transfery międzypokoleniowe, zrównoważone pod względem łączenia młodości z doświadczeniem.

5.6. W pełni uznaje się rolę kobiet w rolnictwie. Ich wkład w opracowywanie i realizację projektów na obszarach wiejskich jest nieoceniony, a jak to pokazują przykłady z Finlandii, ukierunkowane wsparcie doradcze prowadzi do uwolnienia potencjału przedsiębiorczości⁽¹²⁾.

5.7. Turystyka wiejska, produkcja rzemieślnicza oraz rozszerzanie inicjatyw rekreacyjnych i z zakresu zdrowia i sprawności fizycznej zasługują na wsparcie, podobnie jak działalność promocyjna festiwali, pokazów, takich jak Royal Welsh, a w Berlinie – Zielony Tydzień. Ponowne zaangażowanie miasta i wsi w zmieniającą się pluralistyczną Europę, a także lepszy dostęp do usług szerokopasmowego internetu są koniecznością dla biznesu i konsumentów z obszarów wiejskich. Tworzenie regionalnych łańcuchów wartości oferuje duże możliwości dla rzemiosła, rolnictwa, turystyki i handlu oraz dla obszarów wiejskich⁽¹³⁾. EKES popiera proponowany Europejski Fundusz na rzecz Inwestycji Strategicznych (EFIS) i jego zobowiązanie do wsparcia projektów wiejskich.

Środowisko

5.8. Wpływ zmiany klimatu na rolnictwo i leśnictwo poddano analizie w jednej z opinii⁽¹⁴⁾. Jednym z rozwiązań prowadzących do zwiększenia produkcji dzięki zmniejszeniu zużycia zasobów i poprawie odporności na zmianę klimatu jest wspieranie zrównoważonej intensyfikacji w sektorze rolnictwa i leśnictwa. Promuje się nowoczesne użytkowanie gruntów w celu rozwijania działań łagodzących służących przeciwdziałaniu zmianie klimatu i zwiększaniu różnorodności

⁽⁹⁾ Walijska Akademia Rolna jest dobrym przykładem szkolenia z zakresu przywództwa.

⁽¹⁰⁾ Opinia w sprawie rozwoju zawodowego i szkoleń zawodowych na obszarach wiejskich – NAT/650 (dotychczas nieopublikowana w Dzienniku Urzędowym).

⁽¹¹⁾ Przegląd autorstwa Malcolma Thomasa (Walia).

⁽¹²⁾ Opinia w sprawie roli kobiet jako siły napędowej w modelu rozwoju i innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (Dz.U. C 299 z 4.10.2012, s. 29).

⁽¹³⁾ Opinia w sprawie rolnictwa i rzemiosła (Dz.U. C 143 z 22.5.2012, s. 35).

⁽¹⁴⁾ Opinia rozpoznawcza w sprawie wpływu polityki klimatyczno-energetycznej na sektory rolnictwa i leśnictwa (Dz.U. C 291 z 4.9.2015, s. 1).

biologicznej, szczególnie poprzez programy rolno-środowiskowe⁽¹⁵⁾. Należy wspierać recykling i gospodarkę o obiegu zamkniętym⁽¹⁶⁾, a energia ze źródeł odnawialnych⁽¹⁷⁾ jest bardzo cennym aktywem obszarów wiejskich, który przy właściwych inwestycjach będzie coraz silniej oddziaływał gospodarczo, społecznie i środowiskowo. Istnieją prawdziwe możliwości w zakresie własności i inwestycji o charakterze wspólnotowym, jeżeli wprowadzone zostaną udoskonalenia technologiczne w obszarze magazynowania energii oraz logistyki i infrastruktury.

5.9. EKES podkreśla znaczenie działań rolno-środowiskowo-klimatycznych, które uzupełniają zazielenianie pierwszego filaru. Ukierunkowanie wsparcia pod kątem konkretnych kryteriów – np. grunty zagrożone erozją, grupowanie siedlisk łądowych, zlewnie czy wsparcie dla gatunków wymagających szczególnych praktyk zarządzania – jest korzystne. Jednakże wymogi dotyczące zgodności nie mogą stać się dodatkowymi obciążeniami. Aby mierzyć postępy, jednocześnie rozumiejąc, że dla uzyskania prawdziwej poprawy konieczna jest dłuższa perspektywa czasowa, trzeba dysponować dokładnym naukowym poziomem odniesienia⁽¹⁸⁾.

5.10. Krajobraz wiejskiej Europy jest przede wszystkim efektem działalności człowieka, ukształtowanym przez pracę wielu pokoleń poświęconą wytwarzaniu żywności, drewna i schronienia. Obywatele Europy cenią jego różnorodność. Programy rozwoju obszarów wiejskich powinny przyczynić się do zapewnienia zrównoważenia takich krajobrazów kulturowych przez stworzenie możliwości transferu umiejętności i prowadzenia przejrzyste finansowanej działalności rolniczej, która stanowi wkład w tak cenną mozaikę.

Włączenie społeczne

5.11. niesprawiedliwość w kontekście wiejskim jest trudna do zdefiniowania i zwalczania. Jak wspomniano wcześniej, dotyczy ona rozproszonego osadnictwa, małej liczby ludności, nierównowagi wieku, słabej publicznej infrastruktury transportowej, zdrowotnej i usług społecznych. Dotyczy też niskich dochodów, izolacji oraz niskiej jakości mieszkalnictwa i usług technologicznych. Istnieje szczególny problem złego traktowania i wyzysku pracowników na niektórych obszarach⁽¹⁹⁾, zwłaszcza migrantów, w przypadku których potrzebne są większe wysiłki zmierzające do pomocy w ich integracji i umożliwienia dostępu do odpowiedniego szkolenia zawodowego.

5.12. TFUE w art. 39 ustanawia jako jeden z najważniejszych celów WPR zapewnienie odpowiedniego poziomu życia ludności wiejskiej przez zwiększanie wydajności, promowanie postępu technicznego oraz zapewnienie zrównoważonego rozwoju produkcji i optymalne wykorzystanie czynników produkcji. TFUE wymaga, aby podczas formułowania WPR uwzględniano szczególne cechy działalności rolniczej, które wynikają ze społecznej struktury rolnictwa oraz strukturalnych i naturalnych nierówności między poszczególnymi regionami rolniczymi.

5.13. Programy rozwoju obszarów wiejskich pomagają tworzyć i konsolidować pośrednie i bezpośrednie miejsca pracy zarówno w sektorze rolnym, jak i rolno-spożywczym, a także przyczyniać się w mniejszym stopniu do dywersyfikacji gospodarczej obszarów wiejskich. Niemniej programy rozwoju obszarów wiejskich mogą realistycznie wnieść tylko ograniczony wkład w przeciwdziałanie problemom strukturalnym i niedostatkom infrastruktury publicznej na obszarach wiejskich.

⁽¹⁵⁾ Glastir (Walia), Stewardship (Anglia), Glas (Irlandia), Kulep (Bawaria).

⁽¹⁶⁾ Opinie w sprawie zielonej gospodarki (Dz.U. C 230 z 14.7.2015, s. 99) oraz w sprawie wspierania kreatywności, ducha przedsiębiorczości oraz mobilności w dziedzinie kształcenia i szkolenia (Dz.U. C 332 z 8.10.2015, s. 20).

⁽¹⁷⁾ Analiza EKES-u na temat roli społeczeństwa obywatelskiego we wdrażaniu dyrektywy UE w sprawie odnawialnych źródeł energii – sprawozdanie końcowe, EESC-2014-04780.

⁽¹⁸⁾ Zob. dane zebrane przez Uniwersytet w Bangor – wysłuchania w Bangor w dniu 21 maja 2015 r.

⁽¹⁹⁾ Opinia w sprawie transgranicznej siły roboczej w rolnictwie (Dz.U. C 120 z 16.5.2008, s. 19).

5.14. Potrzebne są inne rządowe budżety i rozwiązania z zakresu polityki, weryfikowane pod kątem obszarów wiejskich lub, jeszcze lepiej, specjalnie projektowane z uwzględnieniem problemów wsi, w tym programy na rzecz transportu lokalnego, efektywności energetycznej w domach i możliwości przekwalifikowania w celu promowania innowacji. Niemniej programy rozwoju obszarów wiejskich powinny być także oceniane pod względem ich wkładu w sprawiedliwość społeczną, z wykorzystaniem wskaźników przewidzianych w prawodawstwie UE i innych wskaźników, które należy ująć w celu bardziej skutecznej oceny. Należą do nich wskaźniki dotyczące promowania przedsiębiorstw społecznych i projektów rolnictwa społecznego, które podejmują kwestie niepełnosprawności, tworzą miejsca pracy i wykorzystują zbędne grunty i budynki gospodarskie. Potrzeba znacznie więcej wysiłków, aby wspierać i propagować włączenie żyjących na wsi osób niepełnosprawnych, by umożliwić im odgrywanie pełniejszej roli w ich społecznościach.

5.15. Gminy wiejskie to zasadnicze ośrodki solidarności wspólnotowej. Odnowa wsi poprzez wspieranie małych przedsiębiorstw i przedsiębiorstw społecznych, wspomaganą przez filantropię i wolontariat, powinna stanowić kluczowy priorytet z myślą o umocnieniu społeczności⁽²⁰⁾, jak tego dowiedziono w Finlandii i jak to się czyni walijskim programie rozwoju obszarów wiejskich⁽²¹⁾.

Bruksela, dnia 17 września 2015 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Henri MALOSSE

⁽²⁰⁾ Walijska Rada Działalności Wolontariackiej (*Wales Council for Voluntary Action*) – Fundusz na rzecz Aktywnego Włączenia Społecznego (*Active Inclusion Fund*) oraz Village SOS – Wielka Loteria – Walia, WCVA.

⁽²¹⁾ Program rozwoju obszarów wiejskich Walii (MO7).